

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף קד

למדנו במשנתנו - הגזל את חבירו וכו' לא יתן לא לבנו ולא לשלוחו:

שליח שעשאו בעדים: ראובן שהפקיד או הלווה מעות לשמעון, ומינה שליח בעדים לקבלם ממנו בחזרה, ואכן שמעון החזיר את המעות לשליח, לדעת רב חסדא - דינו כשליח, ואם המעות נאנסו בדרך שמעון פטור, לפי שבשעה שנתנם לשליח הרי זה כאילו כבר קיבלם ראובן ונמצא שהם נאנסו ברשותו. ולדעת רבה - אינו כשליח, והמעות נמצאות ברשותו של שמעון עד שיגיעו לידי ראובן, ואם נאנסו בדרך שמעון חייב להחזיר לראובן מעות אחרות.

ביאור טעמים של רב חסדא ורבה:

רב חסדא אמר הוי שליח: ולכן ראובן טרח ומינה שליח בעדים כדי שבשעה שיקבלם השליח יעמדו המעות ברשותו.

רבה אמר לא הוי שליח: לפי שכוונת ראובן לומר לשמעון 'השליח הזה הוא איש נאמן ואפשר לסמוך עליו, אם אתה רוצה תשלח בידו את המעות', אבל ראובן לא קיבל על עצמו אחריות אלא כוונתו שהמעות באחריות שמעון עד שהם יגיעו לידי (של ראובן) ממש.

קושיא על רב חסדא: תנן: למדנו במשנה במס' בבא מציעא - אדם ששאל מחבירו את הפרה, ושילחה המשאיל ביד בנו או עבדו או שלוחו של המשאיל, או ביד בנו וכו' של השואל, ומתה הפרה בדרך, פטור השואל, לפי שהפרה לא הגיעה לרשותו, והוא לא אמר למשאיל שישלח אותה ביד שלוחו.

האי שלוחו היכי דמי? איך מדובר שם בסיפא? אי אפשר לומר שמדובר שהשואל לא מינה את השליח בעדים, לפי שא"כ מנין לנו לדעת שהוא בכלל שלוחו ומדוע המשנה שם קוראת לו 'שלוחו', אלא בהכרח שהשואל מינה אותו בעדים, ובכל זאת

המשנה אומרת שהוא פטור, וא"כ קשה על רב חסדא הסובר שהמשלח בעדים דינו כשליח ולשיטתו השואל צריך להיות חייב.

תירוץ: בשכירו ולקטו: מדובר שם בשכירו ולקטו של השואל, דהיינו באדם שהשואל שכר אותו לעבוד עמו לתקופה, או באדם שהשואל שכר אותו ללקוט את תבואתו, וכוונת המשנה שם 'ביד שלוחו של שואל' ששלח השואל את השכירו או הלקטו לקחת את הפרה מהמשאיל, ופטור כיון שלא מינה אותו בעדים.

קושיא על רב חסדא: תנן: למדנו לעיל במשנתנו - לא יתן הגזלן את הגזילה לא לבנו ולא לשלוחו של הנגזל וכו', *ביאור הקושיא כפי שביארנו בקושיא הקודמת.*

תירוץ: בשכירו ולקטו: מדובר בשכירו ולקטו של הנגזל, ולכן אם הגזלן משיב להם את הגזילה אין זה נחשב שהשיבה לנגזל, אבל אם הנגזל מינה שליח בעדים יכול הגזלן להשיב לשליח והרי זה כאילו השיב לנגזל.

קושיא על תירוצו של רב חסדא שמדובר בשכירו ולקטו:

אבל שליח שעשאו בעדים וכו': אם מדובר במשנתנו בשכירו ולקטו של הנגזל, א"כ משמע שאם הנגזל מינה שליח בעדים דינו כשליח, ואם הגזלן השיב לו הרי זה כאילו השיב לנגזל, א"כ קשה מדוע בסיפא של משנתנו נאמר שהגזלן יכול להשיב את הגזילה לשליח ב"ד ולהיפטר, עדיף היה למשנה לחלק בדין עצמו ולומר שאמנם לא יכול להשיב לשלוחו של הנגזל שלא בעדים, אבל אם הנגזל עשה שליח בעדים יכול להשיב לו. (עדיף למשנה לחלק בדין עצמו ולא להביא שני מקרים שונים).

תירוץ: אמרי, לא פסיקא ליה, שליח ב"ד לא שנא עשאו נגזל ולא שנא עשאו גזלן הוי שליח פסיקא ליה, שליח שעשאו בעדים דכי עשאו נגזל הוא דהוי שליח עשאו גזלן לא הוי שליח לא פסיקא ליה: כלומר המשנה לא חילקה בדין שליח שעשאו בעדים לפי שזו אינה הלכה פסוקה, אבל ההלכה של שליח בית דין היא הלכה פסוקה, משום שבין אם עשאו הנגזל או שעשאו הגזלן דינו כשליח, אבל שליח שעשאו בעדים דינו כשליח רק אם עשאו הנגזל ולא הגזלן.

ולאפוקי מהאי תנא: משנתנו הסוברת ששליח ב"ד אפילו אם עשאו הגזלן דינו כשליח והגזילה באחריותו של הנגזל, אינה כרשב"א המובא בבבלי, שלמדנו בבבלי - רשב"א אומר, שליח ב"ד שעשאו נגזל ולא גזלן, או שעשאו גזלן ושלח

הנגזל שליוחן אחר ונטל השליח של הנגזל את הגזילה מידו של השליח של הגזלן, פטור הגזלן אם נאנסה הגזלה. ע"כ הבריייתא. משמע שרק בגלל שכבר נטל השליח של הנגזל פטור הגזלן, אבל אם הגזילה נאנסה מהשליח של הגזלן חייב הגזלן, וזה שלא כדברי משנתנו ששליח ב"ד דינו כשליח אפילו אם עשאו הגזלן, ואם נאנסה הגזילה פטור הגזלן.

רבי יוחנן ורבי אלעזר סוברים ששליח שעשאו בעדים דינו כשליח.

וא"ת משנתנו? ואם תקשה ממשנתנו שלא סוברת כך, שהרי משנתנו אמרה שלא יתן לשלוחו, ואם הוא לא מינה אותו בעדים מהיכן אנו יודעים שהוא שלוחו? אלא בהכרח שהוא מינה אותו בעדים, ובכל זאת אמרה המשנה שלא יתן לו. תשובה: משנתו עוסקת **בממציא לו שליח**, כלומר לא מדובר שמינה שליח בעדים, אלא שאמר לשליח "יש לו זוזים אצל פלוני והוא לא שולח לי אותם, לך תתראה לפניו כי אולי הוא לא שולח לי בגלל שאינו מוצא מישהו לשלוח עימו, ואם הוא יראה אותך אולי הוא ישלח את הזוזים איתך", וכיון שלא מינה אותו לשליח לכן אין דינו כשליח.

אפשרות נוספת: **אי נמי**: משנתו עוסקת בשכירו ולקיסו, כפי שהתבאר לעיל.

*

אין משלחין מעות בדיוקני: אם בא אדם לשומר, ואומר לו שהמפקיד שלח אותו לקבל בחזרה את הכסף, והוא מוסר סימן שהיה מוסכם בין המפקיד לשומר, וכן הוא מציג אגרת עם החתימה של המפקיד, ואפילו שחתומים על האגרת עדים המעידים שזו החותמת של המפקיד - לדעת שמואל המפקיד רק התכוין לעזור לשומר במציאת שליח להעברת הכסף, אך הוא לא התכוין שהשליח יקבל אחריות על הכסף. ולכן אם הכסף נאבד בידי השליח, חייב השומר לשלם את הכסף. אבל לדעת רבי יוחנן אם יש עדים על ה'דיוקני' נפטר השומר במסירת הכסף לשליח, משום שמכיון שהמפקיד טרח להחתים עדים על הדיוקני, סימן שהוא עשה אותו שליח גמור (שיטמ"ק).

שאלה: **אמרי לשמואל מאי תקנתא**: לדעת שמואל מהי התקנה לשלוח שליח באופן שימסור לו השומר את הכסף ויפטר מהאחריות?

תשובה: **כי הא דרבי אבא**: כמו המעשה ברבי אבא שהלוח כסף לרב יוסף בר חמא, וביקש מרב ספרא שהלך למקומו של רב יוסף, שכאשר הוא יחזור יביא איתו את

הכסף מרב יוסף. הלך רב ספרא לשם, אמר לו רבא בנו של רב יוסף (הוא האמורא 'רבא' המפורסם): האם רבי אבא כתב לך שטר 'התקבלתי' את מעותי בקבלתו של רב ספרא? אמר לו רב ספרא: 'לא'. אמר לו: לך תחילה שיכתוב לך 'התקבלתי', ואחר כך תבוא לבקש את הכסף. כי רבא חשש שאם הכסף יאבד בדרך הוא ישאר באחריותו של אביו.

לבסוף אמר לו רבא: גם אם רבי אבא יכתוב לך 'התקבלתי' זה לא יעזור, כי רבי אבא זקן ויש לחשוש שעד שתבוא לכאן הוא ימות והכסף יעבור לידי היתומים, וכשאתה תקבל אותו הוא כבר לא יהיה שייך לרבי אבא ולא יועיל מה שהוא כתב לך 'התקבלתי'.

אמר לו רב ספרא: מה התקנה לדבר? אמר לו: שרבי אבא יקנה לך את הכסף אגב הקרקע, כלומר יקנה לך חלק קטן מהקרקע שלו ו'אגב' יקנה לך גם את החוב (ב'קנין אגב'), ואז תוכל אתה בעצמך לכתוב לנו 'התקבלתי' על החוב. (הקנין שעושה רבי אבא עם רב ספרא, לא מקנה את הכסף במתנה גמורה לרב ספרא אלא רק נותן לו הרשאה = יפוי כח לגבות את החוב. נמוק").

כי הא דרב פפא: וכמו שרב פפא הלווה 12,000 זוז לאדם המתגורר ב'בי חוזאי', והוא שלח את רב שמואל בר אבא שיגבה אותם. ולכן הוא הקנה לו את הכסף ב'קנין אגב' על ידי שהקנה לו את מפתן ביתו. כשחזר רב שמואל עם הכסף, יצא רב פפא לקבל את פניו עד מקום הנקרא 'תואך' מרוב שמחה.

*

למדנו במשנה: נתן לו את הקרן ולא נתן לו את החומש.. אינו צריך לילך אחריו.

אלמא חומש ממונא הוא: מכך שהמשנה צריכה לומר שאם הוא לא נתן לו את החומש הוא לא צריך ללכת אחריו, מוכח שהחומש הוא 'ממון' שהתורה העניקה לנגזל, וממילא חייב הגזלן לתת אותו לנגזל, אלא שמחדשת המשנה שהוא לא חייב ללכת אחריו בשביל לתת לו אותו. אבל החומש אינו חיוב של 'כפרה' שחייבה התורה את הגזלן לתת לנגזל מתנה כדי לכפר על מעשיו.

והנפקא מינה שאם מת הגזלן היורשים צריכים לשלם את החומש לנגזל, כי נכסי הגזלן משועבדים לחוב הממוני. אבל אם היה זה רק חיוב של 'כפרה' על הגזלן, לא היו היורשים חייבים לשלם אותו.

ותנן נמי: וגם המשנה שלנו אומרת כן. 'נתן את הקרן ונשבע על החומש הרי מוסיף חומש על חומש'. אם חומש היה 'כפרה' מדוע אם הוא כופר בו ונשבע לשקר ומודה, הוא חייב להוסיף חומש על החומש? אלא בהכרח משום שחומש הוא 'ממונא'.

ותניא נמי הכי הגוזל את חברו וכו': מכך שהיורשים משלמים את החומש, מוכח שחומש הוא ממונא. הסיבה שהם פטורים מלהביא את הקרבן אשם, משום ש'קרבן אשם' הוא כפרה אבל אין כפרה למתים.

קושיא: ויורשין בני שלומי חומשא דאבוהון הוּ? (אלמא חומש ממונא הוא ובעי שלומי ~~יורשין~~) **ורמינהו:** וכי יורשים צריכים לשלם את החומש של אבא שלהם? והרי כתוב בברייתא נאמר "וְהָשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזַל" ללמד שרק על גזל שלו הוא מוסיף חומש ולא על גזילת אביו שנפטר. 'ועדיין אני אומר' = ועדיין יש לשאול אולי הוא לא משלם חומש על גזל אביו דוקא בזמן שלא נשבעו על הגזילה לא הוא ולא אביו, וכן אם רק הוא נשבע או שרק אביו נשבע. אבל אם שניהם נשבעו מניין שלא משלם? תלמוד לומר "אֲשֶׁר גָּזַל או אֶת הָעֶשֶׂק אֲשֶׁר עָשָׂק" והוא לא גזל ולא עשק.

תירוץ: **אמר רב נחמן:** בברייתא הראשונה האומרת שהיורשים משלמים את החומש - מדובר שלאחר שהאב נשבע לשקר הוא הודה שהוא חייב את הקרן, וממילא כבר חל החיוב של החומש לפני מותו. אבל בברייתא השניה האומרת שהבן פטור מהחומש של אביו - מדובר שהאב לא הודה וכן הבן לא הודה, ולכן אין כאן כלל חיוב של חומש.

קושיא: **אי לא הודה:** אם מדובר שהבן לא הודה בגניבה, מדוע בכלל הוא חייב לשלם על הקרן? ואם תאמר שבאמת הוא פטור גם על הקרן, קשה - כי מכך שהברייתא טורחת לומר שהוא פטור מהחומש משמע שהוא חייב על הקרן.

ועוד תניא וכו': בהמשך הברייתא הנ"ל - 'ועדיין אני אומר' = ועדיין יש לשאול לגבי קרן. אולי הבן חייב לשלם קרן על גזלת אביו דוקא אם נשבעו הוא ואביו, אבל אם נשבע אביו ולא הוא, או הוא ולא אביו, או לא נשבעו שניהם מניין? 'תלמוד לומר גזילה ועושק אבידה ופקדון יש תלמוד'. והגמרא מבארת -

ויתבי רב הונא וקאמר להא שמעתא: ישב רב הונא ואמר את הברייתא הזו. ושאל אותו בנו: האם אמרת "יש תלמוד" ולומדים זאת מפסוק או שאמרת "ישתלמו" ואומרים זאת מסברא? וענה לו רב הונא: אמרתי "יש תלמוד" כי לומדים זאת

מהריבוי של הפסוק גזילה, אבידה, עושק, ופקדון, "וְהָשִׁיב אֶת הַגְזֵלָה אֲשֶׁר גָּזַל אוֹ אֶת הָעֶשֶׂק אֲשֶׁר עָשָׂק אוֹ אֶת הַפְּקָדוֹן אֲשֶׁר הִפְקֵד אֹתוֹ אוֹ אֶת הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר מָצָא".

מכל הנ"ל מוכח שהבן חייב לשלם על הקרן של גזילת אביו. ואם כן חוזרת הקושיא: אם הבן לא מודה בגניבה מדוע הוא חייב בקרן?

תירוץ: אלא מאי לא הודה: אלא כוונתו של רב נחמן היתה ש'לא הודה' האבא אבל הבן כן הודה בגניבה. ולכן הבן חייב רק בקרן אך לא בחומש, כי האבא לא הודה ולא חל כלל החיוב של החומש.

קושיא: ונחייב בנו חומש אשבועה זידיה: הברייתא ('ועדיין אני אומר') אמרה שגם אם הבן נשבע שהוא לא חייב ממון לנגזל, הוא לא משלם חומש על גזילת אביו. וביאר רב נחמן שמדובר שהבן הודה לאחר מכן על הגזילה. אבל קשה - אם כן מכיון שהבן נשבע ולאחר מכן הודה, מדוע הוא לא חייב חומש?

תירוץ: אמרי בשאין גזילה קיימת: מדובר שהחפץ הגזול עצמו לא נמצא בעולם, והדין שהוא שרק אם הוריש האבא את הגזילה עצמה הבנים חייבים להחזיר אותה לנגזל. הגמרא מקשה: אם כן גם מקרן הבן צריך להיות פטור?

תירוץ: לא צריכא דאיכא אחריות נכסים: האבא הוריש לבן קרקעות, והדין הוא שאם הוריש האבא קרקעות הבנים צריכים להחזיר את הגזילה גם אם היא לא בעולם.

קושיא: וכו' איכא אחריות נכסים מאי הוי מלוה על פה היא ומלוה על פה אינו גובה לא מן הורשין ולא מן הלקוחות אמרי בשעמד בדין או בשעמד בדין אי הכי חומש נמי משלם (גירסת רש"י): אם כן כשהבן נשבע והודה עליו לשלם גם חומש!

תירוץ: אמר רב הונא בריה דרב יהושע: מכיון שהחיוב של החומש הוא על השבועה, אך הדין הוא שאין נשבעים על הקרקעות, ואם כן כשהבן נשבע על הממון שהוא חייב לנגזל בגלל השעבוד קרקעות, אין זה נחשב לשבועה, וממילא הוא פטור מחומש.

תירוץ נוסף: רבא אמר: באמת מדובר שהגזילה כן קימת בעולם אלא שהבן לא ידע עליה. כגון שהיה שק השייך לאבא מופקד אצל אחרים, ובתוך השק היתה גם הגזילה. ואם כן כשהבן נשבע שאין בידו ממון לנגזל, הוא נשבע על אמת ולכן הוא פטור מחומש, אמנם את הקרן הוא חייב להחזיר.